

Modeh Ani: Halakhot and Minhagim

May One Recite Modeh Ani Before Netilat Yadayim?

1) דברים פרק כג פסוקים יד-טו (פרשת כי תצא)

וַיִּתֵּד תְּהִיָּה לָךְ עַל־אֲזָנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוֹץ וְחִפְרִיתָהּ בָּהּ וְשִׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צִאֲתָךְ: כִּי יִקְוֶה אֱלֹקֶיךָ מִתְּהַלְּךָ בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ לְהִצִּילְךָ וְלִתֵּת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קֹדֶשׁ וְלֹא־יֵרָאָה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאִחֲרֶיךָ:

With your gear you shall have a spike, and when you have squatted you shall dig a hole with it and cover up your excrement. Since Hashem your God moves about in your camp to protect you and to deliver your enemies to you, let your camp be holy; let [God] not find anything unseemly among you and turn away from you.

2) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כה עמוד א

לא יקרא אדם קריאת שמע לא כנגד צואת אדם, ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכו.

One may neither recite Shema opposite human excrement under all circumstances, nor opposite pig excrement, nor opposite dog excrement into which skins had been placed for tanning, but other materials do not defile the venue of prayer.

3) שולחן ערוך אורח חיים סימן פה סעיף ב

אפי' להרהר בד"ת אסור בבית הכסא ובבית המרחץ ובמקום הטנופת והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים: הגה ואפי' הלכות המרחץ אסור ללמוד במרחץ (ר"ן פ' כירה ונ"י בשם א"ח): דברים של חול מותר לאמרם שם בלשון הקודש וכן הכנויים כגון רחום נאמן וכיוצא בו מותר לאמרם שם אבל השמות שאינם נמחקין אסור להזכירם שם ואם נזדמן לו שם להפריש מדבר האסור מפריש ואפילו בלשון הקודש ובענייני קודש: הגה ובמקום שמוותר להרהר בד"ת מותר לפסוק דין ובלבד שלא יאמר טעמו של דבר (ר"ן פ"ק דשבת ופרק כל הצלמים):

Even to think matters of Torah, is forbidden in the bathroom, and in the bathhouse, and in a filthy place - and this is in a place in which there is excrement or urine. Rem"a: and it is even forbidden to study the laws of the bathhouse in the bathhouse (Ran: Perek "Kirah" and Nimukei Yosef in the name of Orchot Chaim). It is permitted to speak of secular matters in the holy tongue there. And similarly, nicknames [for God] such as Merciful One, Faithful One, and similar, it is permitted to say them there. But the names that may not be erased - it is forbidden to mention them there. And if one happened upon someone there [who is doing something that is prohibited, and they are required] to restrain them from that prohibited matter, they may restrain them, and even using the holy tongue and even regarding holy matters. Rem"a: And in a place that it is permitted to contemplate matters of Torah [but not discuss them], it is permitted to rule in a matter of law as long as one does not say the rationale regarding the matter (Ran Perek 1 of Shabbat and Perek "Kol haTzlamim").

4) משנה ברורה סימן א סעיף קטן ח

טוב לומר תיכף בקומו: "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך". ואין צריך לזה נטילת ידיים, ואף אם ידיו מטונפות, כי אין מזכיר בזה הנוסח לא שם ולא כינוי.

It is good to say immediately before arising, "I am thankful before You, O living and enduring King, that you have returned to me my soul with compassion, your faithfulness is great." And this does not require hand washing, even if one's hands are dirty, for one does not mention in this text any name (of G-d) nor nickname.

5) משנה ברורה סימן פה סעיף קטן טו

Modeh Ani: Halakhot and Minhagim

ובמקום שמותר - כגון בבית אמצעי של מרחץ וכנ"ל או כגון שהוא בעצמו אינו נקי לגמרי כגון שנגע בידיו במקומות המכוסים דאם ידיו או שאר מקומות מגופו מטונפות ממש אפילו ההרהור אסור [פמ"ג]:

Such as in the middle room of a bathhouse, or when one is not completely clean themselves, such as when one touched a covered part of the body, for if one's hands or other body parts are genuinely dirty, even thinking about Torah is prohibited.

6 פסקי תשובות אורח חיים סימן א אות ה

וא"צ לזה נט"י ואף אם ידיו מטונפות (מ"ב סק"ח). ובלבד שלא יהיו מטונפות ידיו או גופו בממשות צואה ממש, שאז אסור אפילו ההרהור בדברי תורה (הערה 24: וכדלקמן סי' פ"ה משנ"ב סקט"ו)

And one does not require hand washing even if one's hands are dirty (Mishnah Berurah sk 8). And provided that neither one's hands nor one's body is dirty with excrement, for in such a case even thinking words of Torah is prohibited.

7 שו"ת ארץ צבי חלק א סימן נב

To resolve this it seems difficult according to that which is written in the Chavot Yair...that just as it is permitted to pray in the house at a distance of four amot from the excrement, it is also permitted to relieve oneself at least four amot away from holy books, see there. If so, just as it is permitted to pray in a house with covered excrement, it is also permitted to relieve oneself in a house where the books are covered (and this is not according to the Magen Avraham, who requires a vessel within a vessel) and if so, it should be permitted to think about Torah in the bathroom because the Torah is "covered" by one's body, and it is worth suggesting that according to what Rashi (Kiddushin 33b) wrote that at the time one studies Torah one is themselves considered Torah; if so, covering one's body does not work, for one's body is also considered Torah at the time one thinks Torah and thus the excrement requires a

ור"י שכן זה נראה דלכאור' ק' לפמ"ש בשו"ת חוות יאיר סי' (*). דלמדן מן ההיפך וכמו דמותר להתפלל בבית ברחוק מן העלואה ד"א כמו כן מותר לעשות לרכיו ברחוק מן הספרים ד"א עיי"ש אי"כ כמו דמותר להתפלל בבית כשהעלואה מכוסה כמו כן מותר לעשות לרכיו בבית כשהספרים מכוסים [וזה שלא כדברי המג"א (סי' שט"ז) דגם לעשיית לרכיו צעיקן כלי צתוך כלין וא"כ יהי' מותר להרהר בד"ת בבית הכסא משום דד"ת שלו מכוסין בגופו, וי"ל לפמ"ש רש"י קדושין (ל"ג:): ד"ה הורה דבשעה שאדם לומד הוא עלמו חשיב תורה אי"כ לי"מ כיסוי הגוף על הד"ת הוא דגופו נמי תורה נחשב בשעה שמהרהר בד"ת ולריך כיסוי, וכ"ז בשעה שלומד משא"כ בשעה שמהרהר בתפלה או בהשם הק' אין גופו נחשב כתורה ולא מלינו זה רק בתורה [ויוצן זה היטב עפמ"ש בס' תני' פ"ה דבזה יש יתרון לתורה על כל המלות מעשיות דבשעה שטובק בתורה מתייחד עמו ית' יחוד נפלא שאין כמו עיי"ש] ע"כ מותר להרהר בהשם הק' במקום שאיט נקי משום דגופו חשיב כיסוי:

cover, but all of those applies at the time one learns, but not when one merely thinks about prayers or thinks about the name of G-d; in these cases, one's body is not considered Torah, for we only find that (one is considered to be Torah) when one studies Torah- therefore, it is permitted to think about the name of G-d in a place one is unclean because one's one's body is considered a covering.

Does Modeh Ani Fulfill the Torah Obligation of Tefillah?

8 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כ עמודים א-ב

Modeh Ani: Halakhot and Minhagim

מתני' נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע ומן התפילין, ותייבין בתפילה ובמזוזה ובברכת המזון... ותייבין בתפילה. דרחמי ניהו. מהו דתימא: הואיל וכתוב בה "ערב ובקר וצהריים", כמצות עשה שהזמן גרמא דמי – קמשמע לן.

MISHNA Women, slaves, and minors, who have parallel obligations in various mitzvot, are exempt from the recitation of Shema and from phylacteries, but they are obligated in the mitzvot of prayer, mezuzah, and Grace after Meals. The Gemara explains the rationale for these exemptions and obligations.

We also learned in the mishna that women, slaves, and children are obligated in prayer. The Gemara explains that, although the mitzva of prayer is only in effect at particular times, which would lead to the conclusion that women are exempt, nevertheless, since prayer is supplication for mercy and women also require divine mercy, they are obligated. However, lest you say: Since regarding prayer it is written: "Evening and morning and afternoon I pray and cry aloud and He hears my voice" (Psalms 55:18), perhaps prayer should be considered a time-bound, positive mitzva and women would be exempt, the mishna teaches us that, fundamentally, the mitzva of prayer is not time-bound and, therefore, everyone is obligated.

9 שולחן ערוך אורח חיים סימן קו סעיף ב

נשים ועבדים אע"פ שפטורים מק"ש חייבים בתפלה מפני שהיא במ"ע שלא הזמן גרמא וקטנים שהגיעו לחינוך גחייבים לחנכם:

Women and slaves, even though they are exempt from the Recitation of the Shema, are obligated in [the Amidah] prayer, because it is a positive mitzvah that is not limited by time. And children that have reached [the age] for education, we are obligated to educate them.

10 מגן אברהם סימן קו סעיף קטן ב

מצות עשה. כ"כ הרמב"ם דס"ל דתפלה מ"ע דאורייתא היא דכתיב ולעבדו בכל לבבכם וכו' אך מדאורייתא די בפעם אחד ביום ובכל נוסח שירצה ולכן נהגו רוב נשים שאין מתפללות בתמידות משום דאומרי' מיד בבוקר סמוך לנטילה איזה בקשה ומדאורייתא די בזה ואפשר שגם חכמים לא חייבום יותר והרמב"ן סובר תפלה דרבנן וכן דעת רוב הפוסקים ועיין בתוס' דברכות דף כ' ריש ע"ב ובסמ"ק כ' שמצו' להתפלל בעת צרה:

So writes the Rambam, that prayer is a Torah commandment, for it is written "and to serve Him with all your heart etc.," but on a Torah level it suffices to pray once per day in any format that one desires, and therefore most women who are not accustomed to pray consistently, (it is) because they recite immediately upon arising, right before handwashing, some request, and on a Torah level this suffices, and it is possible that our Sages did not obligate them to do anything more, and Ramban reasons that prayer is rabbinic and such is the position of most authorities...

11 נפש הרב עמוד קג

The Mishna in Brachot (20a) teaches that women are obligated in prayer, and so writes the Ramban and the Shulchan Aruch. And the Magen Avraham there wrote that according to the Rambam prayer is a Torah mitzvah, but on a Torah level it is enough to pray once per day, in any format, and therefore most of the women who are not accustomed to pray consistently, it is because they say immediately upon arising, close to handwashing, some request, and on a Torah level this is enough, and it is possible that the Sages did not require them to do more. And the great Reb Chaim (of Brisk) said about this, relating to these words of the Magen Avraham, that they are very wondrous, "as if an error was committed by the ruler

(Kohelet 10:5)," for the simple reading of the Mishna and the Rambam and Shulchan Aruch obviously teaches that women are obligated to pray Shemoneh Esrei according to the format established by the Sages, and not merely to say Modeh Ani. And moreover, the Rambam wrote that the obligation of the mitzvah is such, that one should plead and pray the entire day, and relate the praises of G-d, and afterwards request the needs that one requires with supplication and appeasement, and afterwards express praise and gratitude to G-d regarding the goodness that He has bestowed...And in saying Modeh Ani, one accomplishes only the gratitude component, and even if one makes some request right before handwashing (as the Magen Avraham stated), one still lacks the Torah mitzvah of prayer, for we specifically require praise, requests and only then gratitude.

מודה אני: במשנה ברכות (כ.) דנשים חייבות בתפילה, וכ"ה ברמב"ם (פ"א מתפילה ה"ב), ובשו"ע או"ח (סי' ק"ו ס"ב). ובמג"א שם (סק"ב) כתב, דלדעת הרמב"ם תפילה מ"ע מדאורייתא היא, אך מדאורייתא די בפעם אחת ביום, ובכל נוסח שירצה, ולכן נהגו רוב הנשים שאין מתפללות בתמידות משום דאומרים מיד בבקר סמוך לנטילה איזה בקשה, ומדאורייתא די בזה, ואפשר שגם חכמים לא חייבום יותר. ואמר בזה הגר"ח, בקשר לדברי המג"א האלו, שדבריו תמוהים מאוד, והן כשגגה שיצאה מלפני השליט, דפשטות לשון המשנה והרמב"ם והשו"ע בודאי מורה שהנשים חייבות להתפלל תפילת שמונה עשרה בנוסח שתקנו חכמים, ולא סתם לומר **מודה אני** בעלמא. ועוד, דהרמב"ם כתב (פ"א מתפילה ה"ב, בנוגע להגדרת חובת תפילה דאורייתא), אלא חיוב מצוה זו כך הוא, שיהא אדם מתחנן ומתפלל כל יום, ומגיד שבחו של הקב"ה, ואח"כ שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחינה, ואח"כ נותן שבח והודי' לדי' על הטובה שהשפיע לו. [ועיי"ש בכס"מ ובלח"מ לענין מקור הדברים הללו, ובסי' איש ההלכה עמ' רמג בקונטרס רעיונות על התפילה.] ובאמירת **מודה אני** ליכא אלא הודי', ואפילו אומרת איזו בקשה סמוך לנטילה (כלשונו של המג"א), הרי עדיין חסר כאן במצות תפילה דאורייתא, דבעינן דוקא שבח, בקשה, ורק אח"כ הודי'.

Modeh Ani: Halakhot and Minhagim

Must One Wear a Kippah While Reciting Modeh Ani?

12) המאור שנה לד חוברת ה (רסח) עמוד 24

What is your position, regarding someone who wakes up from sleep but the kippah has fallen from his head, is it permitted to say Modeh Ani immediately? By us, everything is peaceful and in the winter was born to us a grandson and in the summer a granddaughter. - Ephraim Greenblatt

Response of the editor: Seemingly there is no prohibition to say Modeh Ani with an uncovered head, since it contains no mention of G-d's name nor nickname, and it is permitted to say the prayer even if one's hands are unclean, but this is a wondrous thing, since the Jews have been accustomed to be very particular regarding an uncovered head, and if so, if the kippah has fallen, one may cover one's head with the pillow or sheet, or even with his hand...

מתי לומר מודה אני

כבוד ידידי הרב המאור שליט"א.

. . . ועוד גם זאת מה דעתו, באם בהקיצו משנתו נפלה הכפה מעל ראשו, האם מותר לו לומר מיד מודה אני. אצלנו הכל שלום ובחורף נולד לנו נכד ובקיץ נולדה לנו נכדה ושלו' רב. **אפרים גרינבלאט**

תשובת העורך: כבוד ידידי הרב הגאון המחנך הגדול בעל רבבות אפרים שליט"א, במעמפיס. אחדשה"ט. לכאורה אין כאן איסור לומר **מודה אני** בגילוי ראש, היות ואין בו שום הזכרת השם ולא כינוי, ומותר לאמרו אף כשאינן ידיו נקיות, אלא שיהי' מילתא דתמיהה, כי כבר נהגו בישראל להקפיד מאוד על **גילוי ראש**, וא"כ אם נפלה הכפה הרי יכול לכסות ראשו בכרו, בכסתו או אפי' בידו, בשגם שינוי בדוכתא אחרינא לא מהני, אבל הכא הוה משום מראית העין גרידא.

What if One Goes Back to Sleep?

13) תפילה כהלכתה פרק ט סעיף ג

ג. האומר מודה אני וכו' וחזר ונרדם, כאשר מתעורר שנית, נראה שרשאי לחזור ולומר מודה וכו', אמנם הנשאר ער, ראוי שימנע מלחזור, עכ"פ לא בזה אחר זה (ד).
(ד) שלא יהא נראה חלילה כמודה לשתי רשויות.

If one says Modeh Ani and returns to sleep, upon waking up the second time, it seems that one is permitted to go back and say Modeh Ani, however one who remains awake should not do so, certainly night right after saying it the first time (4)

(4) Lest it look, forbid, like one is thanking two deities.

Modeh Ani: Halakhot and Minhagim

Some Grammatical Points

14) הליכות שלמה פרק ב הערות ה 171

Although the Mishnah Berurah was stringent to obligate women in Shacharit and Mincha like men, practically the custom (for women) is to be lenient and suffice with one short prayer (before partaking of food), as the Magen Avraham wrote. And such a prayer must include praise, request, and thanksgiving, for this is the essence of the order of prayer, but the obligation of praise and thanks is fulfilled with the recitation of “Modah Ani” etc., and therefore they should merely add a verse of request. And the custom is that women say also the blessing of “al netilat yadayim.”

ה. ואף שהמ"צ סי' ק"ו סק"ד החמיר לחייבן
בחפלות שחרית ומנחה כאנשים, למעשה
נהוג להקל דסגי בחפלה אחת קצרה,
וכהמג"א סי' ק"ו סק"צ¹⁶. וזריכה חפלתן
לכלול שצח בקשה והודאה שזהו עיקר סדר
החפלה (כמבואר מל' הרמב"ם פ"א מחפלה ה"ג
ועיין לח"מ גס), אמנם ידי חובת שצח והודאה
יוצאות באמירת "מוֹדָה" [אני] וכו', ולכן יש
להן להוסיף רק פסוק של בקשה¹⁸. והמנהג
שהנשים מזכרות גם ברכה ענט"י¹⁹.

17. כן אמר לבי"ב, שהנשים יאמרו מוֹדָה בקמ"ץ, וכ"ה בסדור רו"ה.

17: So did he say to householders, that the women should say “Modah Ani” with a kamatz, and such is written in the Siddur of R. Wolf Heidenheim.

15) איכה פרק ג פסוקים כב-כג

חֲסֵדֵי יְהוָה כִּי לֹא־תִמְנָנוּ כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמָיו: חֲדָשִׁים לְבִקְרִים רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

The kindness of the LORD has not ended, His mercies are not spent. They are renewed every morning— immense is Your faith!

16) יד אפרים אורח חיים סימן ד

תיבת בחמלה יש לומר באתנחתא, כי רבה אמונתך אין להפסיק ביניהם, והוא מן הכתוב חדשים לבקרים כו' [איכה ג, כג] שהקב"ה מקיים אמונתו להחזיר נשמות המופקדים בבוקר בבוקר. וטעות הוא ביד האומרים בנשימה אחת, ומפרידין בין תיבה רבה ובין אמונתך:

The word “b’chemlah (compassion)” should be said with an “etnachta” (the cantillation mark connoting the end of the first segment in a sentence), for the line “great is Your faithfulness” should not be interrupted, and it is from the verse “they are renewed every morning etc.,” that G-d fulfills his faithfulness to return the souls which He is keeping each and every morning. And those who say it in one breath (i.e., who say “chemlah rabbah emunatecha”), thereby separating between the word “rabbah” and “emunatecha” are making a mistake.